

Merre tovább putyini Oroszország?

Ludvig Zsuzsa

2008. március 2-án újra elnökválasztásra került sor Oroszországban. A mostani helyzet annyiban leginkább a 2000-es választásokhoz hasonlítható, hogy az elnök személyében akkor is változás történt, ahogy ez most is szükségyszerűséggé vált. Már a nyolc évvel ezelőtti választások előtt sem kellett igazán izgulnunk a győztes kiléte miatt, s ez most még inkább így volt. Oroszországban az utódlás, úgy tűnik, gondosan megtervezett, jól felépített folyamat. Van azonban néhány fontos eltérő körülmény. Míg 2000-ben egy meglehetősen gyenge, kaotikus Oroszország élére került új elnök, 2008-ra a helyzet radikálisan megváltozott: egy erős, s erejéből táplálkozóan új öntudatra ébredt Oroszországgal állunk szemben. S abban, hogy ez így alakult nem kis szerep jutott a leköszönő elnöknek, Vlagyimir Putyinnak is. Bár kétségtelen a külső körülmények kedvező alakulása – többek között a tartósan emelkedő világpiaci olajárak pozitív hatása –, a „rendteremtés” mindenképpen Putyin elnök személyes műve. Mára egy kézben tartott, öntudatos, gazdasági dinamizmussal büszkélkedő, nagyhatalmi ambíciókat dédelgető Oroszország áll a nemzetközi porondon, s ezek a jellemzők, a „putyini Oroszország” sajátosságai vélhetően az új elnök irányítása alatt is értékékként őrződnek meg. S ebből a szempontból szinte lényegtelen momentum, hogy a korábbi elnök milyen technikai-adminisztratív bravúrok folytán maradhat továbbra is meghatározó pozícióban, miniszterelnökként vagy azon is túlmutató posztok segítségével. Vélhetően nem lényegesek azok a különbségek sem, amelyek a leköszönő és az új elnök retorikájában lesznek fellelhetők. Leginkább stílusbeli váltásra lehet számítani, nem pedig tartalmira.

Oroszországhoz az utóbbi években egyre inkább társult az energetikai nagyhatalmítás fogalma. Kétségtelen, hogy hatalmas energia-

tartalékai erre a szerepre predestinálják is az országot. Az új elnök, a Gazprom korábbi igazgatótanácsi elnökének személye ennek a szerepkörnek a továbbvitelére megfelelő garanciát nyújt. Oroszország nagyhatalmi ambíciói azonban ma már messze túlnyúlnak az energetikai szférán. Igen jól illusztrálja ezeket az ambíciókat a szentpétervári nemzetközi gazdasági fórum felfejlesztése: a 2007 júniusában megtartott XI. fórumon 65 ország képviselőjében kilencezer szakértő vett részt, köztük 54 hivatalos küldöttség, kilenc államfő, négy miniszterelnök és mintegy negyven miniszter. Orosz értékelések már-már a híres davosi fórum sikeres lekörözéséről szólnak.

Oroszországban nem egyszerűen a nagyhatalmi – politikai és gazdasági – státusz visszaállításán fáradoznak, hanem látványos előrelépésben gondolkodnak. Számításaik szerint 2020-ra a világ vezető öt gazdasága közé kerülnek majd az előállított – vásárlóerőparitáson vett – GDP nagyságát tekintve. A nemzetközi tartalékok vonatkozásában pedig már ma is a három legjelentősebb tartalékkal rendelkező ország között található Oroszország. Mindez, figyelembe véve a világgazdasági erőviszonyok globális átrendeződését a „nemzetközi gazdasági kapcsolatok új architektúrájának” megteremtését teszi szükségessé – figyelmeztetett az utolsó szentpétervári gazdasági fórumon beszédében Vlagyimir Putyin. Oroszország egyfajta pénzügyi központ szerepre is számot tart: „több tartalékvalutára és több pénzügyi központra lenne szükség” – mondta ugyanott az akkori elnök. Az orosz pénzügyi központ kiépítése felé vivő első lépéseket minden bizonnyal a posztszovjet térségen belül kezdik majd. Várhatóan előtérbe kerül a jövőben a szorosabb integrációra kész FÁK-országok körében a rubel szerepnövelésének kérdése. Erre elsőként az Eurázsiai Gazdasági Közösség országaiban számíthatunk, de

a hosszabb távú orosz tervek ezen, sőt a poszt-szovjet térségen is túlmutatnak.

Oroszországban 2007–2008-tól egy újabb nemzetgazdasági szakasz megkezdődéséről beszélnek. 2006-ban haladta meg a GDP volumene az 1991-es szintet, s mára „véget ért a piacgazdasági rendszerre történő áttérés” folyamata is – olvashatjuk az ország társadalmi és gazdasági fejlődésének hosszú távú koncepciójában. Az új szakaszban minőségi változásoknak kell bekövetkezniük, melyek fő elemei a gazdaság diverzifikáltságának erősítése, az emberi tőke szerepének növekedése, lényegében a nyersanyagexportra épülő fejlődésről egy új, az innovációra épülő fejlődési modellre való áttérés. Dmitrij Medvegyev elnökjelöltként tartott beszédeiben egyenesen egy új „nemzeti innovációs rendszer” megteremtésének szükségességét hangsúlyozta. Oroszország nem kisebb célt tűzött ki maga elé, mint újra biztosítani helyét a világ műszaki és technológiai vezető országai között. A már említett hosszú távú társadalmi-gazdasági koncepció legalább 4-6 csúcstechnológiát alkalmazó ágazatban irányoz elő tízszázalékos orosz világpiacon részesedést. E tekintetben elsősorban az orosz atomenergia-iparra, a nanotechnológiára, a szoftverfejlesztésre, a repülőgépgyártásra, a hajóépítésre, a rakétahordozók és űrjárművek gyártására, valamint különböző űrtechnikai szolgáltatások fejlődésére számítanak. 2020-ra a csúcstechnológiai ágazat és a „tudásalapú gazdaság” részesedését a jelenlegi mintegy tíz százalékról 17-20 százalékra kívánják emelni. Mindezen célok eléréséhez természetesen a K+F-ráfordítások növelése is szükséges. Ennek GDP-hez mért arányát a 2006-os körülbelül egy százalékhoz képest a jelölt időtávon 3,5-4 százalékra szeretnék emelni. A koncepció nem feledkezik el az emberi tényező fontosságáról sem, a „hatékony, eredményközpontú szociális infrastruktúra” megteremtésének szükségességéről, a demokrácia fejlesztéséről, „az ember alkotói potenciáljának kiteljesítéséhez szükséges gazdasági és szociális feltételek kialakításának” fontosságáról beszél. A 2020-ig tartó időszakot átölelő koncepció az erős, a lakosság mintegy felét kitevő középosztály kialakulását vizionálja, amelynek életminősége megközelíti a fejlett országokban jellemző szintet.

Kétségtelen, hogy a megfogalmazott célok igen ambiciózusak, kihívóak. Kérdéses, hogy a jelenlegi gazdasági tendenciákat valóban sikerül-e ilyen látványos módon teregetni, sőt megváltoztatni egy bő évtized alatt. Ami a vi-

lág legjelentősebb gazdaságai közé való bekerülést/visszakerülést illeti, arra vonatkozóan azonban a nemzetközi szervezetek prognózisai sem mutatnak lényeges eltérést. Egy 2003-as Goldman Sachs-tanulmány például már említi, hogy az elkövetkező évtizedekben néhány tartós és dinamikus gazdasági fejlődést mutató ország, elsősorban az ún. BRIC-országok (Brazília, Oroszország, India és Kína) jelentősen átírják majd a világ legnagyobb gazdaságainak listáját. Igaz, ennek időtávját a nemzetközi szakértők – ekkor még – jóval későbbre tették: 2050-re e négy ország a jelenlegi G-csoport tagjai közül kiszoríthatja a négy európai országot, de számításaik szerint Oroszország már 2020 előtt leghagyhatja az Olaszországban, néhány évvel később Franciaországban, majd Németországban megtermelt GDP-t. Általánosan elfogadott az a tény is, hogy Oroszország humán erőforrásokban bővelkedő, kihasználatlan kapacitásokkal rendelkező ország. Kérdéses azonban, hogy ezt az erőforrást mennyire sikerül majd a jövőben kihasználni? Például hogyan lehet visszaszorítani a *brain drain* jelenségét, s otthonmaradásra bírni a képzett szakembereket? Túlzónak tűnnek, de ugyanakkor elgondolkoztatóak a technológiai csúcshatalmiságra vonatkozó, gyors és látványos kiugrást vázoló elképzelések is. Különösen sok kérdőjelet vetnek fel a szociális jellegű tervek. Valóban kiépíthető-e az erős szociális infrastruktúra egy olyan erőteljesen profitorientált gazdaságban, mint amilyen az orosz? Tény azonban, hogy a nemzetközi üzleti szféra már ma is fantáziát lát az országban, a megromlott, elhidegült politikai kapcsolatok ellenére, és a meglévő erőteljes korlátozások dacára is egyre növekvő mértékben áramlik a külföldi tőke az országba.

Bár a kérdőjelek száma nem kevés, az mindenesetre valószínű, hogy az orosz gazdasági fejlődés nem csak a jelenlegi pályák mentén fog haladni, s Oroszországra egyre kevésbé lesz használható az egyszerű olajállam-elnevezés. Oroszország az elkövetkező években is súlyos ellentmondásokkal terhes, de dinamikus ország marad, egyúttal olyan állam, amely a nemzetközi közvélemény érdeklődésének középpontjában marad elért eredményei, de meghökkenítő, a sorból kilógó döntései, s a jelenlegi nemzetközi politikai és gazdasági rendszert érintő új felvetései folytán is.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról